

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-844-851

УДК 347.962

М. А. МЕЛЬНИК,аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0009-0001-8962-8413

БІФУРКАЦІЯ ПРОВАДЖЕННЯ В АРБІТРАЖНІЙ ПРАКТИЦІ ТА ПРОЦЕДУРНИХ ПРАВИЛАХ МІЖНАРОДНИХ АРБІТРАЖНИХ ІНСТИТУЦІЙ

У статті здійснено комплексний аналіз біфуркації як процесуального інструменту міжнародного арбітражу з урахуванням її сучасної арбітражної практики. Досліджено правову природу біфуркації, її місце в структурі арбітражного провадження та роль у забезпеченні процесуальної економії, ефективності й концентрації розгляду на порогових питаннях. Особливу увагу приділено практиці інвестиційного арбітражу, зокрема справам, що розглядалися в межах Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів та за Арбітражним регламентом UNCITRAL. Проаналізовано підходи арбітражних трибуналів до доцільності розділення провадження, а також статистичні дані щодо впливу біфуркації на тривалість розгляду справ. Обґрунтовано висновок про те, що біфуркація є важливим, але контекстно залежним процесуальним інструментом, ефективність якого визначається особливостями конкретного спору та зваженим розсудом арбітражного трибуналу.

Ключові слова: біфуркація, міжнародний арбітраж, інвестиційний арбітраж, процесуальна економія, юрисдикція арбітражного трибуналу, ICSID, UNCITRAL, арбітражне провадження, попередні питання.

Melnyk Maksym. Bifurcation of proceedings in arbitral practice and procedural rules of international arbitration institutions

The article provides a comprehensive analysis of bifurcation as a procedural tool in international arbitration, taking into account current arbitration practice. It examines the legal nature of bifurcation, its place in the structure of arbitration proceedings, and its role in ensuring procedural economy, efficiency, and concentration on threshold issues. Particular attention is paid to the practice of investment arbitration, in particular cases considered within the framework of the International Centre for Settlement of Investment Disputes and under the UNCITRAL Arbitration Rules. The approaches of arbitral tribunals to the expediency of separating proceedings are analyzed, as well as statistical data on the impact of bifurcation on the duration of cases. The conclusion is justified that bifurcation is an important but context-dependent procedural instrument, the effectiveness of which is determined by the specifics of a particular dispute and the balanced judgment of the arbitral tribunal.

* **Melnyk Maksym**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

Keywords: *bifurcation, international arbitration, investment arbitration, procedural economy, jurisdiction of the arbitral tribunal, ICSID, UNCITRAL, arbitration proceedings, preliminary questions*

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Міжнародний арбітраж, зокрема комерційний та інвестиційний, характеризується високим рівнем процесуальної гнучкості, що дає змогу арбітражним трибуналам адаптувати провадження до складності та специфіки конкретного спору. Одним із проявів такої гнучкості є розділення арбітражного провадження на окремі етапи, відоме в практиці як біфуркація арбітражного провадження (англ. *bifurcation of arbitration proceedings*). Первісно цей інструмент застосовувався переважно як технічний поділ розгляду на стадію встановлення відповідальності та стадію визначення розміру відшкодування. Водночас еволюція арбітражної практики, зокрема у справах Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID), трансформувала біфуркацію у самостійний процесуальний інструмент управління провадженням.

У сучасному міжнародному арбітражі біфуркація використовується для попереднього розгляду питань юрисдикції, допустимості вимог, строків позовної давності, а також окремих правових чи фактичних аспектів спору, вирішення яких може істотно вплинути на подальший рух справи. У цьому сенсі біфуркація постає як процесуальна модель, за якої арбітражний трибунал структурує провадження шляхом ухвалення часткових або проміжних рішень, відкладаючи або усуваючи необхідність розгляду інших аспектів спору. Тож біфуркація виконує не лише організаційну, а й фільтраційну функцію в арбітражному процесі.

Актуальність дослідження біфуркації зумовлена її активним і нерівномірним застосуванням у сучасній арбітражній практиці. З одного боку, вона розглядається як інструмент підвищення процесуальної економії та ефективності, з іншого – як джерело потенційних ризиків затягування провадження та порушення процесуального балансу сторін. Методологічну основу дослідження становлять формально-юридичний, порівняльно-правовий і системний методи, а також аналіз арбітражної практики міжнародних інституцій, насамперед ICSID, що дає змогу розкрити процесуальну природу біфуркації та критерії її застосування.

Мета статті. Метою цієї статті є аналіз біфуркації як процесуального інструменту міжнародного арбітражу крізь призму сучасної арбітражної практики, зокрема визначення її процесуальної функції, критеріїв застосування та впливу на ефективність розгляду міжнародних інвестиційних і комерційних спорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика біфуркації арбітражних проваджень не набула належного висвітлення в працях українських учених-правників. Попри наявність у вітчизняній юридичній науці ґрунтовних досліджень, присвячених альтернативним способам вирішення

спорів, міжнародному арбітражу та іншим суміжним інститутам, спеціалізованого й системного аналізу біфуркації як самостійного процесуального інструменту фактично не зроблено, за винятком окремих епізодичних напрацювань деяких науковців, зокрема О. М. Фролова. Тож зазначений інститут залишається поза межами цілісного та глибинного доктринального осмислення в українському науковому дискурсі.

У зарубіжній правовій доктрині питання біфуркації арбітражного провадження набуло дещо ширшого, проте все ж обмеженого висвітлення. Окремі аспекти застосування біфуркації або її розгляд у контексті теорії арбітражного процесу аналізувалися в працях таких дослідників, як М. Карлссон, П. Чілдресс, Л. Грінвуд, Д. Профайзер, С. Хамідов, М. Кіннеар та Б. Васані. Водночас зазначені наукові напрацювання, як правило, зосереджуються на фрагментарному розгляді окремих процесуальних питань і не формують комплексного підходу до розуміння біфуркації як універсального інструменту оптимізації арбітражного розгляду.

Відсутність розгорнутих і систематизованих досліджень в українській правовій науці, а також обмежений характер доктринального аналізу в зарубіжних джерелах об'єктивно зумовлюють необхідність подальшого наукового опрацювання цієї тематики. Це своєю чергою підтверджує актуальність дослідження біфуркації арбітражних проваджень у контексті розвитку національної доктрини міжнародного арбітражного процесу.

Виклад матеріалу. Як зазначалось, ключовим призначенням біфуркації арбітражного провадження є досягнення процесуальної економії, що проявляється у зменшенні часових і фінансових витрат шляхом раннього вирішення питань, що можуть вирішально вплинути на подальший перебіг справи. Такі інститути і підходи можуть існувати й у межах інших міжнародних проваджень та інституцій¹. У разі попереднього розгляду заперечень, задоволення яких може призвести до припинення провадження, арбітражний трибунал отримує можливість уникнути повномасштабного розгляду спору по суті.

Такий підхід дає змогу зосередити процесуальні ресурси на ключових аспектах справи та запобігти здійсненню зайвих процесуальних дій у випадках, коли спір не підлягає подальшому розгляду з огляду на відсутність юрисдикції або інші принципові перешкоди.

У практиці інвестиційного арбітражу неодноразово підкреслювалося, що біфуркація слугує інструментом забезпечення як економічної доцільності, так і ефективного управління часом у складних і багатокomпонентних спорах, що відповідає принципу ефективності міжнародних юрисдикційних проваджень². Показовою в цьому контексті є справа міжнародного інвестиційного арбітражу *Caratube v. Republic of Kazakhstan*, у якій арбітражний трибунал (сформований під егідою ICSID), відмовивши в наявності юрисдикції, звернув увагу на те, що значної частини процесуальних витрат можна було б уникнути за умови своєчасного розділення провадження з метою попереднього вирішення юрисдикційних питань. Такий висновок арбітраж-

ного трибуналу ілюструє практичну значущість біфуркації. У цих обставинах окремих і ранній розгляд юрисдикції був здатний фактично вирішити спір загалом, забезпечивши суттєву економію ресурсів сторін і трибуналу.

Тож біфуркація набула особливого значення в інвестиційному арбітражі як інструмент оптимізації тривалості процедури та зосередження уваги на питаннях принципового характеру, які можуть бути визначальними для допустимості або перспектив подальшого розгляду спору. Формування принципів застосування біфуркації відбувалося як на нормативному рівні, так і через арбітражну практику, зокрема у межах проваджень, що здійснюються відповідно до Конвенції Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів³.

Стаття 41(2) Конвенції прямо закріплює дискреційні повноваження трибуналу щодо визначення порядку розгляду заперечень проти юрисдикції, надаючи йому право вирішувати, чи розглядати такі заперечення як попереднє питання, чи об'єднати їх із розглядом справи по суті. Це положення стало нормативною основою для винесення окремих рішень щодо юрисдикції у значній кількості ранніх справ ICSID, у результаті чого провадження або переходили до наступної стадії, або припинялися у разі відсутності компетенції трибуналу.

Ще більш виразний акцент на попередньому розгляді юрисдикційних питань було закладено в Арбітражному регламенті UNCITRAL 1976 року, який широко застосовується в *ad hoc* інвестиційних арбітражах. Відповідне положення цього Регламенту встановлювало загальне правило, згідно з яким заперечення щодо юрисдикції, як правило, мають вирішуватися на початковій стадії провадження. Така нормативна конструкція була спрямована на підвищення процесуальної ефективності шляхом раннього усунення спорів, які не підлягають розгляду по суті.

Значний вплив на подальше розуміння меж і доцільності біфуркації справи *Glamis Gold Ltd v. United States of America*, розглянута відповідно до Правил UNCITRAL. У цьому рішенні трибунал докладно проаналізував історію формування відповідних норм і підтвердив, що ключовим мотивом запровадження презумпції на користь попереднього розгляду юрисдикції було саме прагнення до підвищення ефективності провадження. Водночас трибунал наголосив, що така презумпція не має абсолютного характеру та не повинна застосовуватися автоматично. Було визнано, що розділення провадження є недоцільним у випадках, коли заперечення є очевидно необґрунтованим або має характер процесуального затягнення розгляду справи, а також тоді, коли фактичні обставини, на яких воно ґрунтується, тісно переплітаються з питаннями суті спору.

Аргументація, викладена у справі *Glamis Gold Ltd*, фактично сформувала збалансований підхід до застосування біфуркації, поєднавши мету процесуальної економії з необхідністю запобігання зловживанню цим інструментом. Запропонований підхід надалі був сприйнятий багатьма арбітражними три-

буналами та став орієнтиром при вирішенні питань щодо доцільності розділення провадження в інвестиційному арбітражі.

Окрім того, Л. Грінвуд було проведено важливе статистичне дослідження використання біфуркації у арбітражних справах, що розглядаються за підтримки ICSID. Дослідницею було досліджено 174 завершені арбітражні справи, інформація про які оприлюднена на офіційному вебресурсі ICSID. За результатами цього аналізу було встановлено, що у 45 провадженнях арбітражні трибунали вдавалися до біфуркації, тоді як у 129 справах розгляд усіх питань здійснювався в межах єдиного процесуального етапу (тобто без застосування біфуркації). Як виявилося, переважна більшість розділених проваджень, а саме 43 із 45, передбачала поділ між стадією вирішення питань юрисдикції та стадією розгляду спору по суті. Лише у двох справах трибунали виокремили окремі питання для їх розгляду як попередніх, не обмежуючись класичним поділом на юрисдикційну та матеріальну фази⁴.

Справи, у яких застосовувалася біфуркація, характеризувалися середньою тривалістю розгляду ~3,5 роки. До цієї групи були включені дев'ять проваджень, завершених шляхом мирного врегулювання, а також одна справа, яка була припинена на підставі рішення за згодою сторін після ухвалення окремого рішення щодо юрисдикції. Для забезпечення коректності порівняння з нерозділеними провадженнями автор виключив із загальної кількості справ без біфуркації ті, що не завершилися винесенням остаточного рішення. У результаті було відібрано 68 справ, у яких остаточне рішення було ухвалене без попереднього поділу провадження, а середня тривалість їх розгляду становила трохи більше трьох років⁵.

Наведені статистичні дані свідчать про те, що застосування біфуркації, як виявляється, не завжди має наслідком зменшення загальної тривалості арбітражного провадження. Водночас вони підтверджують, що рішення про розділення процедури має комплексний характер і повинно оцінюватися не лише з огляду на часові показники, а й з урахуванням потенційної економії витрат, процесуальної доцільності та можливості раннього усунення спорів, які не підлягають подальшому розгляду.

Водночас прибічники розділення арбітражного провадження виходять з того, що за наявності відповідних передумов цей інструмент здатен суттєво підвищити загальну ефективність розгляду спору. Основний аргумент на користь біфуркації полягає в можливості уникнення надмірних і витратних процесуальних дій шляхом раннього вирішення питань, які можуть мати визначальний характер для подальшої долі справи⁶. У випадку, коли заперечення відповідача щодо юрисдикції арбітражного трибуналу або інше попереднє заперечення задовольняється на окремій стадії провадження, спір може бути припинений у повному обсязі або істотно обмежений за предметом. Це уможливорює сторонам і трибуналу уникнути тривалого та вартісного розгляду справи по суті, заощадивши значний обсяг часу і фінансових витрат.

Показовим прикладом практичної реалізації таких переваг є справа *Philip Morris v. Australia*, розглянута відповідно до Арбітражного регламенту UNCITRAL. У цьому провадженні трибунал погодився на розділення процесу з метою попереднього розгляду заперечення держави-відповідача щодо зловживання правами з боку інвестора. За результатами цієї окремої стадії трибунал підтримав заявлене заперечення та відмовив у юрисдикції, що призвело до припинення справи без переходу до розгляду матеріальних вимог⁷. Такий результат наочно демонструє, яким чином біфуркація може забезпечити очевидну економію процесуальних ресурсів як для сторін спору, так і для самого арбітражного органу.

У ширшому вимірі розділення провадження створює умови для того, щоб сторони та арбітри зосередили свою увагу насамперед на ключових початкових питаннях, від яких залежить подальший розвиток справи. Прийняття попереднього рішення здатне забезпечити визначеність на ранній стадії процесу: підтвердження юрисдикції трибуналу може зміцнити позицію позивача та обґрунтованість продовження розгляду, тоді як відхилення окремих вимог або заперечень дає змогу звузити предмет спору і спростити подальше провадження^{8, 9}. За певних обставин біфуркація може також виступати каталізатором для мирного врегулювання, оскільки негативне для держави рішення щодо попередніх заперечень може спонукати її переглянути процесуальну стратегію та віддати перевагу укладенню угоди замість участі в повному розгляді справи по суті з обмеженими шансами на успіх.

Окремої уваги заслуговує розділення стадії встановлення відповідальності та етапу визначення розміру компенсації. Такий підхід є особливо доцільним у справах, де оцінка збитків пов'язана зі складними економічними розрахунками та залученням вартісних експертів¹⁰. У разі недоведення відповідальності відповідача потреба в докладному аналізі розміру шкоди відпадає, що уможливорює уникнути зайвих витрат і процесуальних затримок¹¹. У підсумку поетапна структура розгляду має спрямовувати ресурси учасників процесу на ті питання, які дійсно мають практичне значення, повністю відповідаючи ідеї процесуальної економії, що лежить в основі застосування біфуркації в міжнародному арбітражі.

Висновок. Проведений аналіз свідчить, що біфуркація посідає важливе місце в сучасному інвестиційному арбітражі як гнучкий процесуальний інструмент, спрямований на забезпечення процесуальної економії та підвищення ефективності розгляду спорів. Практика арбітражних трибуналів і нормативні положення підтверджують доцільність її застосування за наявності чітко визначених передумов. Водночас ефективність біфуркації залежить від зваженого використання з урахуванням обставин конкретної справи та необхідності запобігання зловживанню цим інструментом.

1. Камінська Н. В., Щербань С. В. Імплементация Римского статута Международного криминального суда: опыт зарубежных держав та України: монографія. Київ–Одеса:

Фенікс, 2021. 214 с. 2. Мельник М. А. Генеза, практика і перспективи застосування судових юрисдикційних заборон і зловживання ними: порівняльно-правовий аналіз. *Альманах права*. 2025. Вип. 16. С. 409–414. DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-409-414. 3. Blackaby KC, Nigel, Constantine Partasides, and Alan Redfern, Redfern and Hunter on International Arbitration, 7th Edition, 2022. Oxford Law Pro. URL: <https://academic.oup.com/oxford-law-pro/book/57093> (дата звернення 10.12.2025). 4. Greenwood L. Does Bifurcation Really Promote Efficiency? *Journal of International Arbitration*. 2011. Vol. 28, Issue 2. P. 105–111. 5. Там само. 6. Bantekas, I. An Introduction to International Arbitration. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 7. Webster, T. H. Handbook of UNCITRAL arbitration / 4th ed. Sweet & Maxwell / Thomson Reuters, 2023. 8. Derains, Y. The conduct of international arbitration proceedings. Edward Elgar Publishing, 2024. 9. Hrynychak I. V. Arbitrazhne vrehuliuvannya mizhnarodnykh sporiv: monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2020. 226 s. 10. Ali, A. H., Wessel, J., de Gramont, A., & Mellske, R. The international arbitration rulebook: A guide to arbitral regimes. Kluwer Law International, 2019. 11. Lim, C. L., Ho, J., & Paparinskis, M. International investment law and arbitration: Commentary, awards, and other materials / 2nd ed. Cambridge University Press, 2021.

References

1. Kaminska N. V., Shcherban Ye. V. Implementatsiia Rymaskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu: dosvid zarubizhnykh derzhav ta Ukrainy: monohrafiia. Kyiv–Odesa: Feniks, 2021. 214 s. (in Ukr.). 2. Melnyk M. A. Heneza, praktyka i perspektyvy zastosuvannya sudovykh yurysdyktsiinykh zaboron i zlovzhivannya nymy: porivnialno-pravovyi analiz. *Almanakh prava*. 2025. Vyp. 16. S. 409–414. DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-409-414 (in Ukr.). 3. Blackaby KC, Nigel, Constantine Partasides, and Alan Redfern, Redfern and Hunter on International Arbitration, 7th Edition, 2022. Oxford Law Pro. URL: <https://academic.oup.com/oxford-law-pro/book/57093> (10.12.2025). 4. Greenwood L. Does Bifurcation Really Promote Efficiency? *Journal of International Arbitration*. 2011. Vol. 28, Issue 2. P. 105–111. 5. Там само. 6. Bantekas, I. An Introduction to International Arbitration. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 7. Webster, T. H. Handbook of UNCITRAL arbitration / 4th ed. Sweet & Maxwell / Thomson Reuters, 2023. 8. Derains, Y. The conduct of international arbitration proceedings. Edward Elgar Publishing, 2024. 9. Hrynychak I. V. Arbitrazhne vrehuliuvannya mizhnarodnykh sporiv : monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2020. 226 s. 10. Ali, A. H., Wessel, J., de Gramont, A., & Mellske, R. The international arbitration rulebook: A guide to arbitral regimes. Kluwer Law International, 2019. 11. Lim, C. L., Ho, J., & Paparinskis, M. International investment law and arbitration: Commentary, awards, and other materials / 2nd ed. Cambridge University Press, 2021.

Melnyk Maksym. Bifurcation of proceedings in arbitral practice and procedural rules of international arbitration institutions

Introduction. The article is devoted to the analysis of bifurcation as a procedural instrument in international arbitration, with particular emphasis on investment and commercial arbitration. According to the author, despite the growing frequency of its application by arbitral tribunals and parties, bifurcation has not yet been sufficiently examined in Ukrainian legal scholarship.

The aim of the article is to analyze the legal nature of bifurcation, its foundations, and the main approaches to its application in international arbitration practice, as

well as to assess its role in ensuring procedural economy and efficiency in the resolution of international investment disputes.

Results. *The theoretical and methodological basis of the research is formed by general scientific and special legal methods of cognition, including analysis, synthesis, induction, deduction, comparative method, formal-legal method, and systematic approach. The article examines the evolution of bifurcation in arbitral rules and practice, with particular attention to the ICSID Convention and the UNCITRAL Arbitration Rules. The author analyzes key arbitral decisions that have shaped the criteria for the use of bifurcation, including cases in which jurisdictional objections or issues of liability were resolved at a preliminary stage. Statistical data on the application of bifurcation in ICSID proceedings are also considered, demonstrating that bifurcation does not automatically shorten the overall duration of proceedings but may significantly reduce procedural costs and focus the tribunal's analysis on decisive issues. The article emphasizes that the effectiveness of bifurcation depends on the specific circumstances of the dispute, including the seriousness of preliminary objections and their connection with the merits of the case.*

Article provides a comprehensive assessment of bifurcation as a procedural instrument in contemporary international arbitration, taking into account recent trends in arbitral practice. The legal nature of bifurcation is examined in the context of the procedural autonomy of arbitral tribunals and the principle of flexible case management, which distinguishes arbitration from state court proceedings. Particular attention is paid to the place of bifurcation within the overall structure of arbitral proceedings and its function as an instrument for concentrating procedural efforts on threshold issues capable of determining the outcomes of a dispute. The study highlights that bifurcation may serve not only as a means of procedural economy but also as a tool for enhancing the clarity and predictability of the arbitral process.

Conclusions. *The author concludes that bifurcation constitutes an important and flexible procedural instrument in modern international arbitration, aimed at enhancing procedural economy and rational case management. At the same time, its application requires a balanced and case-specific approach in order to prevent procedural abuse and ensure the fair and efficient administration of justice.*

Keywords: *bifurcation, international arbitration, investment arbitration, procedural economy, jurisdiction of the arbitral tribunal, ICSID, UNCITRAL, arbitration proceedings, preliminary questions.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.12.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026